

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 35.

Fredagen den 10 mars.

Kl. 3,30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr vice tal-
mannen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande
propositioner; och hänvisades därvid:

till bankoutskottet propositionen, nr 53, angående pension till
fortifikationsarbetaren Anders Håkansson;

till statsutskottet propositionerna:

nr 74, angående utvidgning och modernisering av flottans varv
i Karlskrona;

nr 75, angående ändringar av kabyssinredningen å vissa av flot-
tans fartyg; och

nr 76, angående anskaffning av gyroskopkompassanläggningar
till vissa flottans fartyg; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 73, angående överlåtelse
till lantförsvaret av Tierps kronopark m. m.

§ 3.

Vidare föredrog herr *Palmstiernas* vid kammarens nästföre-
gående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till
herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet få fram-
ställa spörsmål angående arbetarnas vid Stockholms tygstations la-
boratorium och med dem jämställda arbetares anställningsvillkor; och
blev nämnda anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Konstitutionsutskottets utlåtande nr 11 och statsutskottets utlå-
tande nr 8, som nu föredrogos, bordlades åter.

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 35.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 27, i anledning av kammarnas skiljaktiga beslut angående anslag till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln.

De i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 6.

Härpå föredrogs, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 9, jordbruksutskottets utlåtanden nr 19—21 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

riksdagens kanslideputerades memorial, nr 2, angående registrators- och kanslistbefattningen i riksdagens kansli; och

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, angående herr Åkerlunds m. fl. motion, nr 12, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till hämmande av genom handel med jordegendom uppkommande vanhävd å sådan egendom m. m.

§ 8.

Ordet lämnades nu på begäran till

Herr Rydén i Malmö, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till eklestastikdepartementet, på morgondagens föredragningslista uppföres sist bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna hemställan bifölls.

§ 9.

Interpellation. Härefter erhöles ordet av

Herr Ingvarson, som anförde: I årets statsverksproposition omförmäles under femte huvudtiteln, att den av riksdagen begärda utredningen rörande utvidgning och modernisering av Karlskrona örlogsvarv numera slutförts. Utredningen utmynnar i ett förslag om varvets utvidgning för en sammanlagd kostnad av 2,276,300 kronor. Under förmälan att särskild proposition i ärendet senare skall avlätas, anser sig departementschefen för närvarande böra hemställa om ett anslag för ändamålet av 250,000 kronor.

Den utlovade särskilda propositionen i ärendet har nu under

nr 74 förelagts riksdagen. Däri motiveras närmare framställningen om ett anslag för ändamålet av 250,000 kronor för 1917, varjämte departementschefen omförmäler, att den sammanlagda kostnaden för arbetets utförande enligt nu verkställda beräkningar torde sluta på 1,350,000 kronor.

Då riksdagen sålunda nu ställes inför avgörandet av en betydelsefull fråga, vars lösning medför ganska avsevärda kostnader, anser jag det önskvärt att i tid vinna klarhet i ett annat därmed nära sammanhängande spörsmål, nämligen möjligheten att vid örlogsvarven bibehålla och i mån av behov ytterligare förvärva nödigt antal dugliga arbetare. Den kommitté, som verkställt utredningen rörande Karlskrona örlogsvarvs utvidgning, har ägnat rätt stor uppmärksamhet åt denna sida av saken, men det förefaller mig dock, som om kommittén därvid förbisett de viktigaste faktorerna. Behovet av ökad bostadstillgång i Karlskrona har diskuterats ganska ingående, och kommittén pekar på åtskilliga utvägar samt ifrågasätter ytterligare utredningar. Likaledes har kommittén undersökt tillgången på arbetare i sydöstra Sverige över huvud, vilkte ju är gott och väl, men metoden lider dock av det lilla felet, att man icke förskaffat sig minsta visshet om, huruvida arbetare i större utsträckning vilja taga anställning vid örlogsvarven eller ej. Det torde dock icke vara kommittén obekant, att arbetarna vid örlogsvarven, både i Karlskrona och Stockholm, sedan länge anfört starka och — vågar jag tillägga — befogade klagomål över löne- och arbetsförhållandena.

Arbetarna vid örlogsvarven äro visserligen anställda i statens tjänst och ha till och med ända till innevarande års början stått under krigslagarna, ett förhållande som för övrigt alltjämt fortfar, då varvpersonalen förklaras mobiliserad, men de äro dock icke anställda på stat, varför riksdagen icke haft tillfälle taga befattning med deras löneförhållanden, såsom fallet är med en stor del av statens övriga personal. De avlönas från det under femte huvudtiteln utgående »anslaget till flottans nybyggnad och underhåll», och lörens storlek till varje särskild arbetare, liksom arbets- och anställningsförhållandena i övrigt, bestämmas av de underordnade varvsmyndigheterna och i sista hand av varvscheferna. Då arbetarna saknat och alltjämt sakna allt inflytande i detta avseende, har följden blivit ett fullständigt godtycklighetstillstånd. De bestämmande myndigheterna säga sig genom detta system vilja bibehålla möjligheten att uppmuntra flit och duglighet, och otvivelaktigt göra de rätt ofta sitt bästa i detta syfte, men med eller mot deras vilja blir följden ändå mängen gång, att det i stället blir kryperiet och inställsamheten som uppmuntras. Härigenom uppstår i stor utsträckning olust och missnöje bland arbetarna, och ofta nog händer det, att de bästa av dem söka sig till den privata industrien, där de vota, att för välgjort arbete få de sin bestämda lön utan att behöva stå med mössan i hand.

Härtill kommer, att enligt av varvscheferna själva verkställd utredning ha arbetarna vid örlogsvarven en väsentligt lägre avlö-

Interpellation.
(Forts.)

Interpellation.
(Forts.)

ning än den som utgår för liknande arbete inom den privata industrien. Arbetarnas missnöje häröver har tagit sig uttryck, dels genom att en hel del slutat och dels genom framställningar till Kungl. Maj:t om reglering och höjning av lönerna. Ända sedan 1908 ha dessa strävanden pågått men hittills utan annat resultat — frånsett tidvis återkommande individuella förhöjningar —, än att Kungl. Maj:t för sista halvåret 1915 och för första halvåret 1916 anslagit vardera 50,000 kronor till dyrtidstillägg vid varvet i Karlskrona och en proportionsvis mindre summa för varvet i Stockholm. Detta blev det enda praktiska resultatet av en längre framställning i lönefrågan, som efter ett par års utredningar föregående år begrovs ibland ämbetsverkens pappersluntor.

Föregående höst ingåvo arbetarna vid de båda örlogsvarven åter till Kungl. Maj:t en utförligt motiverad framställning i lönefrågan. Däri hemställdes dels om vissa i skrivelsen närmare angivna minimilöner, dels om åtgärder för införande av en förhandlingsordning, som medgäve personalen möjlighet att få giva uttryck åt sin uppfattning rörande löner och arbetsförhållanden. Skrivelsen ifråga remitterades till varvscheferna, där den, enligt vad jag erfarit, ännu vilar.

En dylik lönepolitik mot örlogsvarvens personal, som i ett uttalande av sjöministern i andra kammaren för några dagar sedan erhöllo vitsord för duglighet och intresse, måste emellertid direkt motverka statsmakternas önskan att utveckla och modernisera varven. Statens obestriddliga intresse av att befria sig från beroende av de enskilda varven kan icke tillgodoses, om arbetarna avlönas och behandlas på ett sådant sätt, att de dugligaste, de som den privata industrien helst vill ha, finna sig föranlåtna att övergiva kronans tjänst. De 250,000 kronor, Kungl. Maj:t nu begär för Karlskrona örlogsvarvs utveckling och modernisering, liksom de över en miljon kronor, som ytterligare ifrågasättas för ändamålet, äro till icke ringa del bortkastade, därest icke varven kunna bibehålla och i mån av behov ytterligare förvärva en arbetarstam, som fyller måttet ifråga om duglighet och intresse för sin uppgift. Med en sparsamhet, som närmast kan betecknas som småsnålhet, liksom med ett godtycke, vilket sätter sig över även de mest berättigade önskemål från arbetarnas sida, vinnes icke detta mål, men väl verkar det i rak motsatt riktning.

Då jag för min del tillmäter statens möjlighet att vid sina egna varv utföra sina egna arbeten den största betydelse och då riksdagen inom kort måste taga ställning till det begärda anslaget för Karlskronavarvets utvidgning, anhåller jag därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet få framställa följande spörsmål:

Är det herr statsrådets avsikt att under innevarande år, antingen på administrativ väg eller genom riksdagens medverkan, söka säkerställa tillgången på arbetare vid örlogsvarven genom ordnande av deras lönefråga?

Ifrågavarande anhållan bordlades på begäran.

§ 10.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående utgifter för kapitalökning i avseende å telegrafverket;

från bankoutskottet:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Östra centralbanans järnvägsaktiebolag; samt

från lagutskottet:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande ändring i gällande stadganden om nattvardsgång;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 mom. i förordningen den 30 maj 1759 om biskops- och superintendentensval;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 kap. 3 § rättegångsbalken;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om nyttjanderätt till gravplats samt lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 § och 2 kap. 43 § i lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Isaksson</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 14 mars,
» <i>Eriksson</i> i Grängesberg	» den 11 mars,
» <i>Kropp</i>	» » 11 »
» <i>Erikson</i> i Uppsala	» 2 dagar fr. o. m. den 11 mars och
» <i>Gustafsson</i> i Örebro	» 2 » » » 14 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3.50 e. m.

In fidem
Per Crowwall.